

Productivitat a Espanya: molt camí per recórrer

La productivitat es defineix sovint com un «ingredient màgic», la principal font de prosperitat econòmica a mitjà termini. No obstant això, la productivitat no és un ingredient, sinó un resultat, i parlem poc de la seva naturalesa i dels seus fonaments. Veurem què s'entén per productivitat, com mesurar-la i la posició d'Espanya en el context internacional. Aquest Focus inaugura, així, una col·lecció d'articles de caire estructural sobre els fonaments de l'economia espanyola que tindrà continuïtat en els informes mensuals dels propers mesos.

De manera senzilla, la productivitat és el nivell d'*output* generat amb un determinat nivell d'*inputs*. Una combinació o gestió òptima dels recursos (*inputs*) significa més eficiència, comporta una major productivitat i, en última instància, permet la creació de més riquesa.

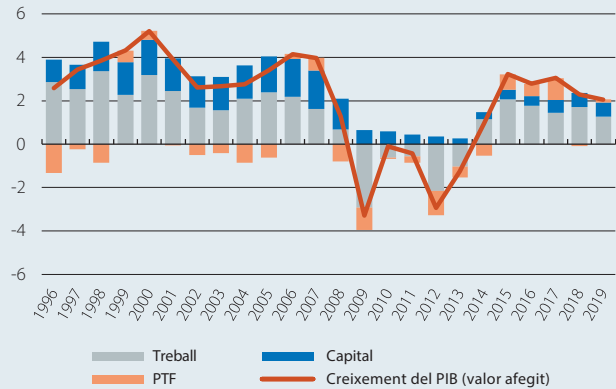
El treball és un dels factors productius més importants, i la relació de la quantitat del factor treball utilitzat per generar una unitat de PIB és la més àmpliament utilitzada per mesurar la productivitat. L'indicador elaborat per Eurostat que divideix el PIB d'una economia per les hores treballades (l'anomenada productivitat aparent del treball) expressa el valor creat per unitat de treball utilitzat (hora de treball) i és més precís que les mesures que relacionen l'*output* amb el nombre de treballadors.

El problema d'aquesta mesura és que es pot veure contaminada per diversos elements. Per exemple, si una economia dota de més capital als seus treballadors, aquests treballadors produiran més i la productivitat aparent del treball pujarà. Però aquest augment de productivitat serà degut a l'acumulació de capital, no al fet que aquests treballadors, amb el mateix capital i amb les mateixes condicions, siguin més productius. Per evitar aquesta confusió, apareix el concepte de la productivitat total dels factors (PTF). Aquesta variable captura l'augment de la producció que no és degut a un augment de l'acumulació d'altres factors de producció, com el capital, el treball, etc. És una mesura més neta de la productivitat, però més difícil de mesurar, ja que no és directament observable.

En els últims anys, el creixement de l'economia espanyola ha estat determinat per una elevada contribució del factor treball, atesa l'abundància de mà d'obra que, tradicionalment, ha caracteritzat la nostra economia, en tant que la contribució de la productivitat ha estat més moderada. Així, el creixement mitjà de l'economia espanyola el 2014-2019 va ser del 2,4% en termes reals, que es desglossa en un creixement de l'1,6% del factor treball, del 0,5% del factor capital i de només el 0,3% de la PTF (vegeu el primer gràfic).

Espanya: desglossament del creixement del PIB, contribucions dels factors

(p.p.)

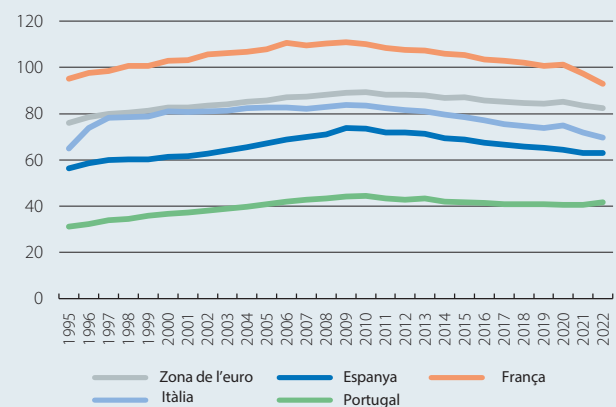

Nota: PTF equival a la productivitat total dels factors.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'EUKLEMS.

Productivitat per hora treballada en relació amb Alemanya

Índex (100 = Alemanya)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.

Si ens centrem en la productivitat aparent del treball d'Espanya, mètrica per a la qual existeixen dades més recents que per a la PTF, el seu creixement mitjà entre el 2014 i el 2022 en termes reals va ser del 0,3%, inferior al 0,9% del conjunt de la UE. Si fem una comparativa internacional, s'observa (vegeu el segon gràfic) que existeix una bretxa important entre el nivell de productivitat espanyol i el de la zona de l'euro i les principals economies europees. El 2022, el PIB nominal per hora treballada a Espanya (dades que ja tenen en compte la revisió de la sèrie històrica del PIB d'Espanya iniciada al setembre del 2023) era el 76% del valor registrat a la zona de l'euro i només el 63% d'Alemanya. Més preocupant que la distància existent és constatar que aquesta bretxa amb prou feines s'ha reduït en les dues últimes dècades (l'any 2000, el PIB per hora treballada espanyol era el 74% del valor registrat a la zona de l'euro i el 61% del d'Alemanya).

Què explica aquestes diferències? Una de les claus de la productivitat és la qualitat del capital humà d'una economia. Els treballadors amb un nivell educatiu més alt i tècnicament més qualificats són més productius. Segons ho constata un estudi del Banc d'Espanya (vegeu el tercer gràfic), hi ha un dèficit significatiu en el nivell de formació dels treballadors i dels empresaris espanyols en relació amb la mitjana de la zona de l'euro.¹

D'altra banda, un aspecte clau per a la productivitat és la dimensió de les empreses. A Espanya, el nivell de productivitat de les grans empreses és més del doble que el de les microempreses. No obstant això, el pes de les empreses de dimensió mitjana o gran a l'economia espanyola és menor que en altres països. A Espanya, al voltant del 35% de l'ocupació es concentra en empreses de més de 50 empleats, una proporció que se situa en el 66% a Alemanya. Espanya necessita potenciar més el creixement de les microempreses i de les pimes.

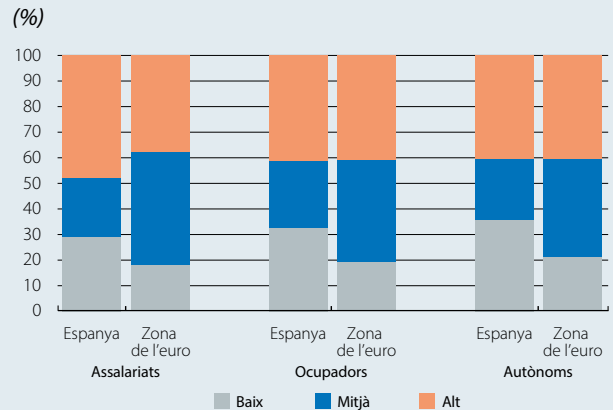
Diversos estudis destaquen que les grans empreses tenen una major propensió a invertir en actius intangibles i subratllen aquesta inversió com a catalitzador de l'augment de la productivitat.² Entre els intangibles que contribueixen a una millora de la productivitat hi ha, per exemple, els models de gestió i d'eficiència organitzativa, el màrqueting, el valor de la marca, les bases de dades, la formació específica desenvolupada internament o el *software*. En economies altament desenvolupades i prop de la frontera tecnològica, aquests aspectes són encara més determinants en el creixement de la productivitat. Així, quan parlem sobre el futur de la productivitat a Espanya, és fonamental analitzar el pes de la inversió en recerca i desenvolupament en l'economia. En concret, el percentatge del PIB assignat a recerca i desenvolupament (vegeu el cinquè gràfic) és, a Espanya, de l'1,3% del PIB, clarament per sota de la mitjana del 2,0% de la zona de l'euro.

En suma, la millora substancial de la productivitat en l'economia espanyola exigeix posar l'èmfasi, entre altres palanques, en l'educació, en la dimensió empresarial i en la innovació.

Javier Garcia-Arenas

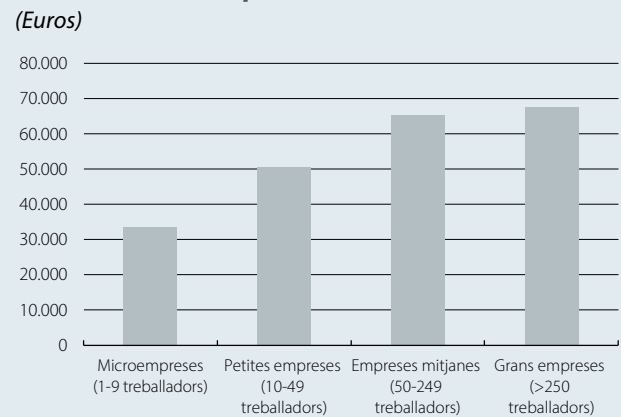
1. Vegeu Gavilán, Á. (2022), «El crecimiento de la productividad en la economía española: ¿síntoma o problema?», Jornades CEPYME: *El problema de la productividad en la empresa española*.
 2. Vegeu Corrado, C., Haskel, J., Jona-Lasinio, C. et al. (2018), «Intangible investment in the EU and US before and since the Great Recession and its contribution to productivity growth», *Journal of Infrastructure Policy and Development*.

Espanya i zona de l'euro: distribució per nivell educatiu dels ocupats (2019)

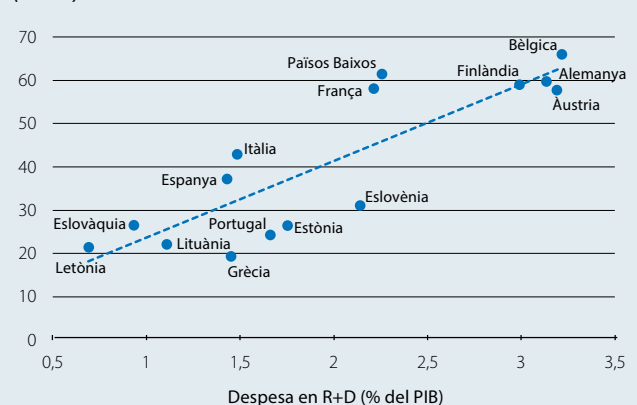
Font: Banc d'Espanya, a partir de dades d'Eurostat.

Espanya: valor afegit per treballador en funció de la dimensió empresarial

Nota: Any 2021.
 Font: OECD Compendium of Productivity Indicators 2023.

Productivitat per hora treballada

Nota: Any 2021.
 Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE i d'Eurostat.